

Het Drents Archief in het kort

Ontstaan uit: fusie (2005) van het Rijksarchief Drenthe en het Gemeentearchief van Assen.

Gevestigd in: het Rijksarchiefgebouw (Jacobus van Lokhorst, 1901, rijksmonument) aan de Brink in Assen, gebouwd op de plek waar in de middeleeuwen de cisterciënzerabdij Maria in Campis stond. De middeleeuwse kruisgang is nog steeds herkenbaar in het gebouw.

In 1980 is het pand door de RGD uitgebreid met een depotvleugel van de Alkmaarse architect Piet Tauber. Afgelopen najaar ging een ingrijpende verbouwing van start, ditmaal naar een ontwerp van Zecc architecten uit Utrecht.

Oppervlak: Publieksruimtes, depots en kantoren beslaan samen 3143 vierkante meter.

Locatie depots: Twee ondergrondse en een bovengronds depot in de vleugel uit 1980.

Omvang collectie: ruim 9 kilometer

Depotcapaciteit: 9 kilometer in het eigen gebouw. Omdat deze capaciteit tekort schiet, wordt sinds kort elders extra ruimte ingehuurd.

Oudste stuk: Een oorkonde uit 1259 van de abdij Maria in Campis. Deze abdij van Cisterciënzer nonnen was enkele decennia eerder in de buurt van het huidige Coevorden gesticht. Met de oorkonde werd de nonnen het recht verleend, zich te vestigen op een landgoed dat toen Hassen werd genoemd. Daarmee begon de geschiedenis van Assen.

Bijzondere schat: signalementkaarten van bedelaars in de Rijkswerkinrichtingen te Veenhuizen

Drents Archief heropent eind juni met een compleet nieuw programma

Obscuur pand wordt publiekstrekker

verschenen in Smaak, blad voor de Rijkshuisvesting, februari 2012
copyright tekst en foto's op deze site: Carien Overdijk

Uitsluitend 'gravers' en 'diepgravers' trok het Drents Archief tot voor kort. Ofwel: mensen met een korte, gerichte vraag en mensen die zelfstandig onderzoek doen. En net als bij alle andere Nederlandse archieven liep hun bezoek aan de studiezaal al jaren terug, omdat steeds meer documenten online beschikbaar kwamen. 'Snackers', mensen die nieuwsgierig even binnenlopen, kende het archief niet, terwijl het gebouw zich toch in hartje Assen bevindt. Het gebrek aan spontane bezoeken lag misschien aan de ingang. Die zat van oudsher weggestopt in een archaisch rond torentje achter het imposante Drents Museum. De (diep)gravers die het waagden de zware houten deur met metaalbeslag open te duwen, belandden in een kaal en introvert stenen trappenhuis. De route naar de studiezaal, die in een na-oorlogse vleugel was ondergebracht, voerde door smalle gangen.

klooster

Rijksbouwmeester Jacobus van Lokhorst ontwierp het oorspronkelijke archiefgebouw rond de vorige eeuwwisseling in een historiserende stijl. De gevels zijn opgetrokken uit kloostermoppen. Vensters en plafonds zijn gewelfd. Deuren, schouwen en sponningen zijn middeleeuws geornamenteerd en de glas-in-loodramen tonen abstracte motieven uit hetzelfde tijdperk. Met deze stijl conserveerde Van Lokhorst het beeld van de oudste bestemming van deze plek, een middeleeuws klooster. De plattegrond van dit voormalige klooster verklaart de obscure ligging van het archiefgebouw. In 1882 was het voorste deel van het kloostercomplex aan de Brink, destijds in gebruik als provinciehuis, gesloopt. Hier voltooide Van Lokhorst vier jaar later een groter 'gouvernement' in neogotische stijl (sinds 1973 de behuizing van het Drents Museum, vorig jaar spectaculair ondergronds uitgebreid naar een ontwerp van Erick van Egeraat). Pas in 1901 heeft de architect erachter het archiefgebouw ingepast, en oenschijnlijk met moeite.

stationszijde

Deze benarde configuratie wordt nu opgelost. Nog voor de zomer, als de provincie zich weer heeft volgezogen met toeristen, heropent het Drents Archief met een opvallende glazen entree aan de stationszijde. Zo wordt het gebouw goed zichtbaar vanaf de openbare weg en zal het direct toegang geven tot wat betrokkenen de 'Taubertoren' noemen, het strakke bouwdeel dat architect Piet Tauber in 1980 als studie- en depotruimte aan de oostzijde toevoegde.

snackers

De grootste verrassing wordt echter het nieuwe interieur. Archiefdirecteur Douwe Huizing verheugt zich op de ingebruikname van een radicaal vernieuwde begane grond, waar het publiek veel meer ruimte krijgt dan voorheen. 'Een marktonderzoek leverde ons die gebruikersprofielen op, van diepgravers, gravers en snackers', vertelt Huizing. 'De verbouwing is erop gericht om ook de

snackers binnen te halen. We hebben zoveel origineel materiaal dat we graag willen delen. We zetten daarbij primair in op groepen, omdat Drenthe een sterk dorps- en verenigingsleven kent. Die groepen gaan we bedienen met informatie over hun eigen geschiedenis, op maat. Maar we willen ook individuen aanspreken, zowel autochtonen als toeristen. Met de nieuwe faciliteiten kunnen we ze wellicht verleiden om een ondiepe graver te worden.'

touchscreens

De directeur is ervan overtuigd dat het gebouw met evenementen, cursussen en maatprogramma's bezoekers kan blijven trekken, ondanks de voortschrijdende digitalisering. 'Wij willen een ontmoetingsplek worden, waar mensen nieuwe ervaringen op kunnen doen en informatie kunnen delen. Daarom komt er een kleine theaterzaal voor maximaal 48 personen, met een filmscherm, een groepstribune en touchscreens. We kunnen daar film-, spel- en discussieprogramma's aanbieden die zijn toegespitst op een bepaalde regio of schoolniveau. TV-Drenthe is bij de inrichting betrokken en zal de ruimte als studio gaan gebruiken.'

Architectenbureau Zecc uit Utrecht liet zich voor het renovatie-ontwerp inspireren door de tijdlagen die in het complex aanwezig zijn. 'Bezoekers kunnen vanaf de nieuwe entree een tijdlijn volgen naar het oudste deel van het gebouw', vertelt Huizing. 'Ze komen straks binnen in een lichte, glazen ruimte uit 2012. Dan betreden ze de Taubertoren uit 1980, waar de theaterzaal komt. Lopen ze door, dan komen ze in de grote zaal uit 1901, met zijn booggewelven. Daar komt een *digilounge* met grote kaartentafels en kleinere zoekschermen, en aansluitend een studiezaal. En uiteindelijk loop je dan tegen de plek van de oude kloostermuur aan, uit de 14e eeuw.' Restanten van die muur en van de kruisgang die erlangs liep, zijn door Van Lokhorst behouden.

schrootjesplafond

Terwijl beneden slijptollen draaien en boven de dakspanten een nieuwe verflaag krijgen, mag Smaak alvast een kijkje nemen. De hoge ruimte in de Taubertoren zal straks, met ontvangsthal, garderobe en theater, inderdaad geknipt zijn voor groepen.

'Stel je voor dat we een buslading bezoekers door het oude torentje hadden moeten sluisen', zegt Huizing.

In het oudere bouwdeel passeren we een toekomstige vergaderruimte. In deze gelambriseerde zaal met hoge schouw is een schrootjesplafond verwijderd. De oorspronkelijke plafondschildering op panelen, decennialang opgeslagen in het naastgelegen museum, komt hier weer terug.

De grote zaal met de kruisbooggewelven is inmiddels vrij van tussenschotten. Tot vorig jaar was deze ruimte nog gecompartmenteerd in werkplekken. Tussen de bouwlampen door ervaren we nu al de ruimtelijkheid van de toekomstige 'digilounge', met zijn gelede pilaren en glas-in-lood ramen. Een deel van de ruimte zal als studiezaal dienen. Dit deel wordt afgescheiden door een glazen wand, zodat het doorzicht volledig behouden blijft.

Delen van een decoratieve rood-geel-zwarte tegelvloer, lange tijd verborgen onder een meedogenloos vastgekit tapijt, zijn rondom de pilaren weer zichtbaar gemaakt. Eenzelfde tegelvloer kon op de eerste etage, waar het kantoorgedeelte wordt geconcentreerd, in zijn volle glorie worden vrijgelegd.

signalementskaarten

Vanwege de verbouwing zijn de ondergrondse depots niet zomaar toegankelijk. Maar in het tijdelijke verblijf van het archief, een herenhuis op loopafstand, zijn voor Smaak wat bijzondere stukken verzameld. We bladeren door een collectie kleurrijke programmaboekjes uit het archief van de TT-races, dat teruggaat tot 1925. Samen tonen ze grafische trends uit de vorige eeuw, en tegelijkertijd de ontwikkeling van het grootste jaarevenement in de provincie.

Ook zijn er vroeg-20e-eeuwse signalementskaarten uit de armengestichten in Veenhuizen. Als boeven zijn de mannen frontaal en 'en profil' gefotografeerd, met eronder een uitvoerige beschrijving van littekens en andere unieke lichaamskenmerken. Hun enige vergrijp is meestal 'landlooperij' of 'bedelarij'. Sommigen zijn al '10 maalen' naar Veenhuizen 'opgezonden.'

Het archief bezit duizenden van deze kaarten. Ook genealogisch zijn deze kaarten van belang, omdat familierelaties erop geregistreerd staan. Ongeveer een miljoen Nederlanders heeft een voorouder in een van de Drentse armenkolonies gehad. Er is een 18e eeuwse pentekening van de verdwenen havezate Batinge bij Dwingeloo. Zorgvuldig met waterverf ingekleurd, roept de plaat met het imposante

woongebouw en de omringende formele Franse tuinen een heel verleden tevoorschijn.

Tenslotte zijn er de amusante droedels van een 17e-eeuwse boekhouder. Deze Pieter Serwouters was eigenlijk tekenaar, maar liet zich inhuren voor de administratie van een veencompagnie. Hij versierde zijn kasregisters met pentekeningen van fantasiefiguren.

digitaal platform

Het is slechts een greep uit de Drentse collectie, die uiteraard ook oude landkaarten en documenten uit de provinciale en hoofdstedelijke rechtspraak en bestuur bevat, en die terugloopt tot diep in de 13e eeuw.

Veel tekst, beeld en geluid is al digitaal toegankelijk. Maar tegelijk met de heropening van het gebouw zal het archief ook een splinternieuw digitaal platform lanceren: annodrenthe.nl. 'Mensen kunnen daarmee thuis van alles ontdekken over bepaalde plekken, bijvoorbeeld door van een moderne landkaart via een tijdbalk naar een oudere kaart te navigeren', vertelt directeur Huizing. 'En er komen *apps* voor mobiele telefoons, met historische routes voor bewoners en toeristen. Het platform is interactief, mensen kunnen zelf materiaal en routes toevoegen.'

De site wordt een all-Drentse productie, want ook de directe burens, het Drents Museum en het Drents Landschap, werken mee aan deze toepassingen. 'En andere provinciale organisaties, zoals het Centrum voor Beeldende Kunst. We gaan via dit systeem ook de kunst in de openbare ruimte ontsluiten.'

Bij hippe *apps* hoort een eigentijds publiek gebouw. Het Drents Archief zal, in Michelintermen, een omweg waard zijn.

Dit artikel is de tiende en laatste aflevering in een serie over archieven in rijksmonumenten of uitzonderlijke gebouwen.